

Integraal duurzame eendenhouderij

Verslag Collectieve Systeemanalyse
6 oktober 2010, Putten

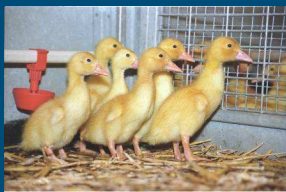
Marius van Krimpen
Onno van Eijk
Sierk Spoelstra
Bart Bremmer
Judith Poelarends
Alex Spieker, gastheer NOP

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Inhoud

- A. Doel CSA (collectieve systeem analyse)
- B. Deelnemers
- C. Inleiding door projectteam
- D. Aanpak CSA
- E. Kernvragen CSA rondes
- F. Resultaten CSA
- G. Conclusies

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Collectieve systeemanalyse Eendenhouderij
6 oktober 2010

2

A. Doel CSA (collectieve systeem analyse)

- Antwoord op de vragen:
 - Welke veranderingen zijn er nodig voor een integraal duurzame eendenhouderij in Nederland?
 - En wie moet daarvoor in actie komen?
- Door:
 - Gezamenlijke identificatie van kansen en belemmeringen
- Om:
 - Inzicht te krijgen in vervolg ontwerptraject
 - Advies hierover uit te brengen aan LNV

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Collectieve systeemanalyse Eendenhouderij
6 oktober 2010

3

B. Deelnemers

Maikel Everdink	Broederij Groot Stikken
Tetman Faber	VSE
Gerrit van de Horst	Nederlandse Organisatie voor Pluimveehouders
Thomas Plaque	Nutrition Concepts & Consultancy BV
Henk van Riesen	Gebr. Fuite B.V.
Alex Spieker	Nederlandse Organisatie voor Pluimveehouders
André van Straaten	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Willem van Veldhuisen	Duck-to-Farm
Gert Verhoeven	Dierenartsenpraktijk Animal Care Putten
Peter Vingerling	Namens Dierenbescherming
Onno van Eijk	Wageningen UR Livestock Research
Sierk Spoelstra	Wageningen UR Livestock Research
Judith Poelarends	Wageningen UR Livestock Research
Bart Bremmer	Wageningen UR Livestock Research
Marius van Krimpen	Wageningen UR Livestock Research

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Collectieve systeemanalyse Eendenhouderij
6 oktober 2010

4

C. Inleiding projectteam > *Aanleiding en opdracht*

- Regeerakkoord (Balkenende IV) en beleid LNV: 'Naar integraal duurzame veehouderij in 2023'
- Opdracht:
 - Ontwerp **nieuwe systemen** van eendenproductie
 - Die **integraal duurzaam** zijn
 - Samen met **relevante stakeholders**
 - Zodanig dat er **eigenaarschap** gecreëerd wordt in de echte wereld

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Collectieve systeemanalyse Eendenhouderij
6 oktober 2010

5

C. Inleiding projectteam > *Een in alle opzichten duurzame veehouderij*

- Economisch renderend en concurrerend in een open Europese en globale markt
- Dierenwelzijn boven alle twijfel verheven
- Geen onaanvaardbaar milieubeslag, hier en elders in de wereld
- Vergaand gesloten (regionale) kringlopen
- Maatschappelijk gewenst
- Kwaliteitsproductie
- Landschappelijke bijdrage

LIVESTOCK RESEARCH
WAGENINGEN UR

Collectieve systeemanalyse Eendenhouderij
6 oktober 2010

6

C. Inleiding projectteam > *Vorbereiding voor CSA*

- Literatuur over eenden sector
 - Ongerief analyse (LNV)
 - Milieu analyse
- Interviews
 - Eendenhouders
 - Verwerkende en toeleverende bedrijven

C. Inleiding projectteam > *Ongeriefanalyse*

- Algemeen
 - Eenden op strooisel
 - Relatief lage bezetting
 - Binnenhuisvesting verplicht
- Gedrag
 - Ongerief door ontbreken toegang tot water
- Gezondheid
 - Lichamelijke gebreken als gevolg van snelle groei en hoog gewicht

(sector: is door management en fokkerij grotendeels verholpen)

C. Inleiding projectteam > *Globale analyse milieudruk*

- Transport
 - Voer naar en binnen NL, vlees naar buitenland
 - NOx, SO2, en minder CO2
- Houderijsysteem
 - Fijnstof PM10 (met onzekerheid)
 - Methaan uit mest (onzeker)
- Relatief weinig milieudruk
 - Laag watergebruik
 - Lage fosfaat emissie
 - Laag energiegebruik
 - Laag antibioticum gebruik

C. Inleiding projectteam > *Interviews: duurzaamheid*

- Sector is al duurzaam t.a.v. welzijn/gezondheid
 - Lage bezetting
 - Weinig gezondheidsproblemen en uitval
 - Zeer laag antibioticumverbruik
 - Stro geschikt substraat om te snebberen

C. Inleiding projectteam > *Interviews: welzijn en gezondheid*

- Veel bezwaren tegen open water (bedreiging)
 - Gezondheidsproblemen (Pasteurella), nieuwe mestsoort, mestvolume; technisch functioneren, nadelig voor eend (en eendenhouder)
- 80% hanteert 2-leeftijden systeem
 - Rendabelere bedrijfsvoering
 - > 2-leeftijden: hogere kans op gezondheidsproblemen
- Weinig stallen voorzien van daglicht en dag-/nachtritme
- Nieuw type eend (hoger filet-%): gevoeliger voor huidkrassen

C. Inleiding projectteam > *Interviews: mest en milieu*

- Relatief hoge mestproductie/eend
- Heterogene mestsamenvorming
- Betrouwbaar analyseren strolijke mest onmogelijk
- Afzet mest soms problematisch (onbekend bij akkerbouwers)

- Buiten houden eenden ongewenst
 - Hoge milieubelasting, verontreiniging poelen, veel uitval en hoog antibioticagebruik

C. Inleiding projectteam > *Interviews: bedreigingen vanuit markt*

- Ongewenste EU-import eendenvlees China
 - Lage opbrengstprijs
 - Afzet stroef (veel voorraden)
- Lage opbrengst dons
- Vierkantsverwaarding is probleem
- Eendensector niet zichtbaar voor consument
 - Productiewijze onbekend, niet zichtbaar → lage consumptie
- Albert Heijn stimuleert afzet NL-eendenvlees niet
- Imago (eendenvlees = vet)
- Sinds vogelpest → financiële buffers weg

C. Inleiding projectteam > *Interviews: kennis en vakmanschap*

- Geen gezamenlijke ontwikkeling vakmanschap (bijv. via studieclubs)
- Geen specifieke eendenkennis t.a.v.:
 - Installatietechniek
 - Ventilatieschema's
 - Energiebesparing } impact op welzijn/gezondheid

C. Inleiding projectteam > *Interviews: verhoudingen in de keten*

- Geslotenheid tussen schakels in de keten
- Geen samenwerking integraties bij planning en afzet
- Geen gezamenlijke innovaties
- Geen gezamenlijke PR strategie

C. Inleiding projectteam > *Interviews: kansen*

- Erkenning/uitdragen huidige niveau duurzaamheid → kan (binnenlandse) markt stimuleren
- Wees onderscheidend t.o.v. China
 - Delenproductie
 - Vers vlees
- Werk meer samen in de sector aan:
 - Delen kennis
 - Innovaties
 - Afzet

D. Aanpak CSA > *functie*

- CSA (Collectieve Systeem Analyse)
 - Maakt inzichtelijk welke actoren en factoren de transformatie naar een duurzamer systeem tegenwerken of stimuleren
- Systeem = de hele sector/de keten als geheel

D. Aanpak CSA > *werkwijze*

- Gezamenlijk invullen matrix
 - Rijen: systeemkenmerken
 - Kolommen: actoren
- Belemmeringen en kansen ophangen
- Daarna clusters vormen

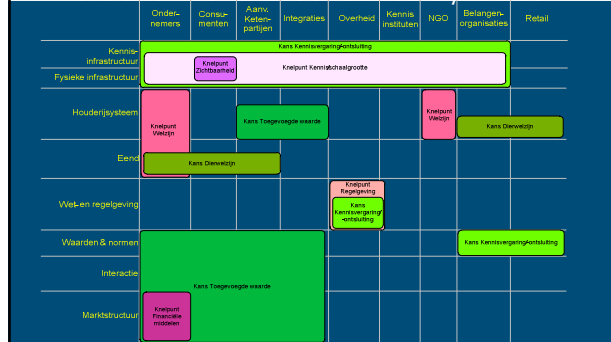

E. Kernvragen CSA rondes

1. Wat verhindert/stimuleert de overgang van het huidige (export-)systeem naar een systeem dat een concurrerend product oplevert dat gewaardeerd wordt door de (Nederlandse) consument/burger?
2. Wat verhindert/stimuleert de overgang naar een systeem met een door de consument erkend niveau van dierenwelzijn?
3. Wat verhindert/stimuleert de overgang naar een systeem met minimale milieudruk?
4. Wat verhindert/stimuleert de overgang naar een open en innovatieve sector? (*niet aan bod gekomen*)

F. Resultaten CSA > 1: Gewaardeerd product

F. Resultaten CSA > 1: Gewaardeerd product, knelpunten

- **Knelpunt bekendheid:** Sector en integraties treden onvoldoende naar buiten over de kwaliteit van het product en de productie. Daardoor is er gebrek aan kennis bij retail, burgers en consumenten over eendenvlees en eendenhouderij. Het vlees ligt amper in de winkel en de consument is niet bekend met het product. Er is weinig PR budget om hier iets aan te veranderen.
- **Knelpunt kennis:** Er is weinig kennis van eenden. De kennisinfrastructuur om efficiëntie en gezondheid te verbeteren is beperkt. Met name het gebrek aan veterinaire kennis is een belemmering. De schaalgrootte speelt hierbij een rol.
- **Knelpunt welzijn:** Ontbreken vrije uitloop en open water. De ondernemers ervaren dit niet direct als een knelpunt; NGO's wel. Ondernemers zien deze eisen op het gebied van dierenwelzijn op zich afkomen en moeten hier iets mee. Nederlandse milieuregels belemmeren momenteel de toepassing van uitloop naar buiten.
- **Knelpunt financiële middelen:** Door laag rendement ontbreekt geld voor investeringen in nieuwe systemen, kennisontwikkeling en PR: de druk op schaalvergroting wordt groter.

F. Resultaten CSA > 1: Gewaardeerd product, kansen

- **Kans markt:** De sector heeft het qua dierenwelzijn, gezondheid, voedselveiligheid en milieu goed voor elkaar. Dit huidige niveau moet gecommuniceerd worden naar buiten toe. De sector moet zich richten op Nederlands kwaliteitsproduct en niet op bulk productie voor export. Ook de productie en promotie van regionale producten behoren tot de mogelijkheden. Daarnaast moeten de huidige voordelen van de Pekingeend ten opzichte van de Barbarie beter worden benadrukt bij de retail.
- **Kans creëren van toegevoegde waarde:** Via bijvoorbeeld speciale houderijsystemen kan toegevoegde waarde op gebied van duurzaamheid worden gecreëerd waar de 'nieuwe' consument bereid is meer voor te betalen. Communicatie en vermarkting van deze extra toegevoegde waarde is mogelijk door aan te sluiten bij het stiersysteem van de Dierenbescherming of Milieukeur.
- **Kans kleinschaligheid:** de sector is klein en goed geïntegreerd. Dat maakt haar flexibel. Er is geen grote verandering in consumentenpatroon nodig, elk gezin in NL hoeft slechts 1x per jaar eend op het menu te zetten en de sector kan blijven bestaan.
- **Kans subsidies:** Er is EU-budget voor promotie en er zijn Innovatiefondsen van de overheid. De eendenhouderij moet hier ook aan meedoen/tenderen. Daarmee kan gewerkt worden aan promotie naar buiten toe als sector en aan kennisontwikkeling in netwerken, innovaties, etc.

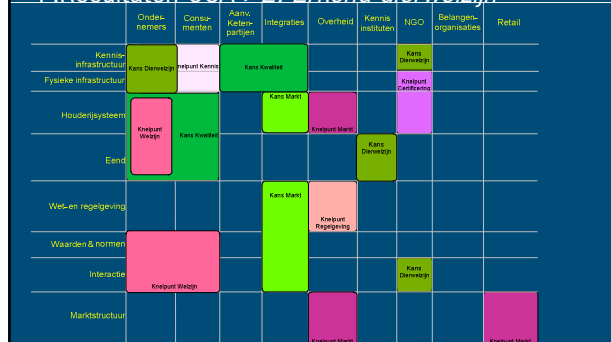

F. Resultaten CSA > 1: Gewaardeerd product, conclusies

- De eendenhouderij is in vergelijking met andere sectoren behoorlijk duurzaam. Hierover wordt door integraties en sector echter nauwelijks gecommuniceerd. De retail kiest, bij gebrek aan kennis van de voordelen van de Nederlandse eend, voor het goedkoopste product – meestal afkomstig uit China of Frankrijk. Door betere communicatie zouden de afzetmogelijkheden aanzienlijk kunnen verbeteren. Een belemmering is dat er weinig geld is voor PR. Echter, investeringen in deze richting zouden makkelijk terug te verdienen moeten zijn.
- Het feit dat de eendensector duurzamer is dan andere sectoren, hoeft geen reden te zijn om niet verder te verduurzamen. Door te werken aan buitenuitloop en open water, kan een product gecreëerd worden met een nog duidelijkere plus en meerprijs. Hiervoor kan aansluiting gezocht worden bij bijvoorbeeld de Dierenbescherming. Deze staat open voor gesprek.
- De kansen liggen in NL, niet in de bulk productie waarbij je moet concurreren op kostprijs. Voor de retail liggen hier kansen voor consumenten die willen betalen voor product met meerwaarde. Deze groep consumenten is groeiende.

F. Resultaten CSA > 2: Erkend dierwelzijn

F. Resultaten CSA >2: Erkend dierenwelzijn, knelpunten

- Knelpunt kennis:** Er ontbreekt kennis m.b.t. de technische dilemma's zoals open water en uitloop. De sector voorziet problemen met open water en uitloop, waarvoor (vooraf) oplossingen gezocht moeten worden. Tevens is er kennisbrek over wat behoefte van de huidige eend is. Daarbij moet in aanmerking worden genomen dat de vleeseend een ander dier is dan de eend in het vierkante park.
- Knelpunt overtuiging:** Tussen de verschillende partijen bestaan geen eenduidige opvattingen over het welzijn van eenden. De sector vindt het welzijn op dit moment goed. Hierin loert het gevaar van de remmende voorsprong en er is geen gevoel van urgentie. Consumenten associëren eenden met water. Ook de Dierenbescherming stuurt aan op open water voor eenden. Echter, badwater wordt momenteel door ondernemers nog geassocieerd met problemen. Sector vindt dat dit niet ten koste mag gaan van de uitval.
- Knelpunt markt:** Momenteel moet de sector concurreren op kostprijs, waardoor de eendensector het op het moment financieel moeilijk heeft. In China kan men veel goedkoper eendenvlees produceren. Daardoor is er steeds minder afzet van Nederlands eendenvlees. Het lage rendement zorgt ervoor dat het moeilijk is om te investeren in extra welzijn.
- Knelpunt regelgeving:** Op bepaalde gebieden staat regelgeving een beter dierenwelzijn in de weg (lekwater wordt gezien als mest, uitloop is in Nederland verboden).
- Knelpunt interactie:** Er ontbreekt interactie tussen sector en NGO's. Daardoor is er onbekendheid over en weer. Er ligt nog geen duidelijk eisenpakket voor een sterrenstelsel.

F. Resultaten CSA >2: Erkend dierenwelzijn, kansen

- Kans erkenning huidige niveau dierenwelzijn:** Het huidige niveau van welzijn en diergezondheid is hoog in vergelijking met andere sectoren. Het huidige kwaliteitsniveau is goed en door de hoge integratiegraad is er een goede tracking & tracing en helikopterview. Hierdoor kan sector concurreren op kwaliteit i.p.v. kostprijs en vergroten van afzet in NL. Daarvoor is echter meer communicatie en PR nodig richting retail, consument en burger.
- Kans interactie met NGO's:** In samenspraak met NGO's kan verder gewerkt worden aan het zetten van zichtbare stappen op weg naar nog beter dierenwelzijn. NGO's denken graag mee, want die willen beweging. Samenwerking met NGO's kan zorgen voor draagvlak.
- Kans nieuwe houderij systemen:** Werken aan systemen met bijvoorbeeld uitloop of baddermogelijkheid. Hiervoor is onderzoek nodig naar de behoeften van de eend en naar problemen en oplossingen rondom uitloop en badwater. Met het nieuwe systeem wordt extra toegevoegde waarde gecreëerd. Hiervoor kan aangesloten worden bij het sterrenstelsel van de Dierenbescherming.

F. Resultaten CSA >2: Erkend dierenwelzijn, conclusies

- Het welzijn van eenden in huidige systemen is goed in vergelijking met dieren in andere sectoren. Dit moet beter naar buiten worden gebracht. Wat goed is, communiceren.
- Daarnaast verder werken aan het zetten van zichtbare verbeterstappen in overleg met de NGO's die open staan voor het gesprek. Bekijken van mogelijkheden van een sterrenstelsel van de Dierenbescherming.
- Concurreren op kwaliteit in plaats van kostprijs zal de oplossing moeten zijn voor de concurrentie uit het buitenland.

F. Resultaten CSA > 3: Minimale milieudruk

	Onder- nemen	Consu- menten	Akko- rdatie Keten- partijen	Integratie	Overheid	Kennis instellen	NGO	Belang- organisaties	Retail
Kennis- infrastructuur	Knelpunt Emissies								
Fysieke infrastructuur									
Houderijstelsel		Kans lage milieubelasting sector	Knelpunt Emissies					Kans lage milieubelasting sector	
Eenden									
Knelpunt Kennis									
Wel-en regelgeving						Knelpunt Regelgeving			
Waarden & normen									
Interactie									
Markestructuur						Kans lage milieubelasting sector			

F. Resultaten CSA > 3: Minimale milieudruk, knelpunten

- Knelpunt eendenmest:** Eendenmest is variabel van samenstelling en lastig te bemonsteren en analyseren. Dit gebeurt ook te weinig en leidt tot een kennishiat. Akkerbouwers zijn niet bekend met eendenmest en door het ontbreken van betrouwbare gegevens accepteren ze het minder snel.
- Knelpunt emissie:** Dons, veren en strooisel zorgen voor fijnstof. Omwonenden kunnen hier hinder van ondervinden en het beïnvloedt de arbeidsomstandigheden. Hetzelfde geldt voor stank. Emissies en stank beperken, betekent duurdere huisvesting.
- Knelpunt verbod op diermeel:** Het verbod op diermeel in het voer heeft tot gevolg dat er eiwitrijke producten uit het buitenland gehaald moeten worden. Dit is relatief duur, belastend voor het milieu en voor een effectieve opname van eiwitten en vetzuren is diermeel een betere voedingsbron.
- Knelpunt kennis:** Wanneer het houderijstelsel aangepast wordt met buitenuitloop en open water, is er onderzoek nodig in om de objectieve milieudruk te meten. Er is kennis nodig over hoe buitenuitloop en open water zijn toe te passen zonder extra milieudruk te creëren.

F. Resultaten CSA > 3: Minimale milieudruk, kansen

- Kans erkenning lage milieudruk:** De sector heeft een lage milieudruk (lage emissies door lage stalbezetting, kleine CO2 footprint, laag medicijngebruik, gunstige voederconversie) in vergelijking met andere sectoren. Dit zou meer uitgedragen moeten worden en misschien is een koppeling mogelijk met het Milieukeurmerk.
- Kans regionale kringlopen:** Op veel eendenbedrijven zijn de kringlopen al voor een deel rond omdat de mest op het eigen bedrijf (akkerbouw) afgezet kan worden. Maar er valt nog meer regionaal te doen met mestafzet en voer uit de regio en afzet van vlees in de regio. Mest bevordert bodemkwaliteit. Deze kringlopen zijn een kans om lagere milieudruk te creëren en te gebruiken in de vermarkting.

F. Resultaten CSA > 3: Minimale milieudruk, conclusies

- De milieubelasting van de eendensector is laag in vergelijking met andere sectoren. Er is geen gevoel van urgentie bij de actoren om verbeteringen op milieugebied door te voeren.
- Er liggen mogelijkheden om de lage milieudruk uit te dragen en te verwaarden. In het verlengde hiervan kunnen mogelijk toch verbeteringen worden doorgevoerd, bijvoorbeeld door het sluiten van kringlopen, die vermarkt kunnen worden door middel van het Milieukeurlabel.

G. Conclusies

- Eén van de grootste problemen in de eendensector is de onbekendheid en de onzichtbaarheid van het eindproduct. Door meer communicatie en promotie kan de afzet aanzienlijk worden verbeterd.
- Om dit effectief te kunnen aanpakken is samenwerking tussen de beide integraties noodzakelijk. Er is meer te bereiken wanneer er wordt samengewerkt op het gebied van kennisuitwisseling, onderzoek, promotie, lobbyen, etc. Uiteraard kan bijvoorbeeld productontwikkeling wel gescheiden blijven plaatsvinden.
- De eendensector is al duurzaam in vergelijking met andere sectoren. Deze voorsprong zou nog verder vergroot kunnen worden en de extra duurzaamheid zou vermarkt kunnen worden. Hiervoor is wel kennis / onderzoek nodig naar innovaties in houderij systemen.
- Voor deze vermarkting zijn partijen van buitenaf een belangrijke partij. Om de extra's op het gebied van dierenwelzijn en milieu te kunnen verwaarden, moet er in gesprek worden gegaan met de Dierenbescherming en Milieukeur.
- Hieruit volgt dat de eendensector zich niet langer moet richten op de bulkmarkt – concurreren met Chinees eendenvlees - maar dat zij de focus moeten verleggen naar de afzet van een kwaliteitsproduct op de Nederlandse markt.

